

Els grecs que van trobar el paradís al Maó anglès

De la nombrosa colònia grega que es va establir al Maó administrat pels britànics, només n'ha quedat el símbol de la comunitat, la notable església ortodoxa de Sant Nicolau bastida a mitjan segle XVIII, posteriorment convertida en la catòlica església de la Concepció.

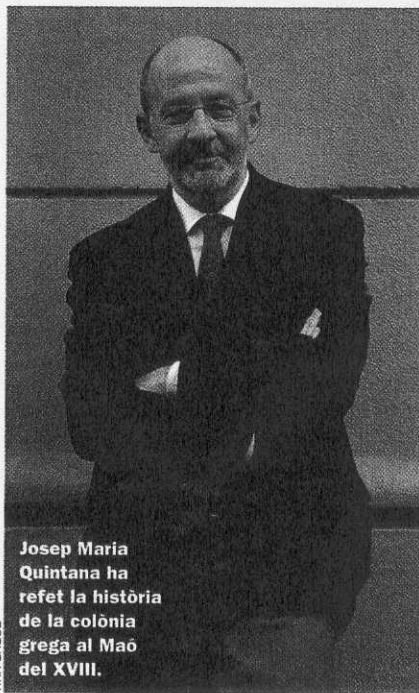
La major part dels sis-cents grecs que van arribar a la Menorca anglesa, dins d'un corrent migratori en què també van participar genovesos, napolitans i maltesos, en van ser expulsats quan la Corona espanyola va recuperar l'illa, l'any 1782.

El duc de Crillon, que comandava les forces francohispaniques d'ocupació, ordenà l'expulsió de jueus i grecs, amb la confiscació corresponent de béns. I el comte de Floridablanca, secretari d'estat, ho reiterà: "*Los griegos y judíos se han de arrojar de la isla, y remitir a parajes de donde no nos causen daño*", va dir en una instrucció dirigida al duc. Els béns mobles de Sant Nicolau van ser enviats a l'església ortodoxa de la Santíssima Trinitat, de Liorna, a la Toscana.

Una de les poquíssimes famílies gregues establertes a Maó que van aconseguir salvar-se de l'expulsió i van poder mantenir-hi les seves propietats van ser els Làdico, corsaris, naviliers i comerciants que més endavant fundaren una banca i participaren de manera destacada, com a republicans, en la política local i estatal, i en l'administració del port. Com ho van aconseguir?

La resposta es troba en una novel·la de Proa, *Els Nikolaidis*. Nikolaidis és el nom de ficció que el novel·lista Josep M. Quintana (Alaior, Menorca, 1950) ha donat als Làdico. "Els Làdico –ens diu Josep M. Quintana– s'integraren ben aviat. Renunciaren a la religió grega, s'emparentaren amb famílies importants, acumularen un gran patrimoni i es relacionaven amb la il·lustrada societat de Maó, la que crea, l'any 1778, la Societat Maonesa de Cultura."

El que no acceptaran mai els Làdico, homes oberts als nous corrents euro-

TINA BANGUÉ

Josep Maria Quintana ha refet la història de la colònia grega al Maó del XVIII.

Uns navegants grecs acollits pels britànics a Maó van salvar-se de l'expulsió dictada pels espanyols. Josep M. Quintana ho explica en una novel·la. Els seus descendents van ser republicans destacats.

peus, serà el reaccionarisme espanyol. Van mantenir sempre una actitud tolerant i progressista, la qual va cristal·litzar a Maó, ciutat més oberta que Ciutadella, durant l'administració britànica.

El nom dels Làdico, com el record dels comerciants grecs, també s'ha esvaït. El darrer Làdico, Teodor Làdico i Font, nascut a Maó el 1825, hi morí l'any 1912. El seu pare, Jordi Làdico i

Mirandoli, havia estat senador i batlle de Maó. L'any 1873, Teodor Làdico i Font va ser nomenat ministre d'Hisenda de la Primera República Espanyola en un govern presidit per Francesc Pi i Margall. Era el republicà més adinerat, més benestant, de Maó: l'òrgan dels republicans federals de l'illa, El Menorquín, va ser fundat per ell. Formava part de la llista dels 28 grans propietaris de Menorca, però era l'únic que no procedia de l'aristocràcia, sinó de la burgesia comercial.

Com la majoria dels polítics republicans de l'època, era francmaçó. La tradició francmaçònica de Maó és antiga i ferma. En l'etapa britànica funcionaven diverses llotges i la primera llotja maonesa, Els Amics de la Humanitat, gaudia de l'honor de ser la primera que es va fundar als Països Catalans per gent del país.

"Els historiadors actuals –ens diu el novel·lista, llicenciat en Dret i doctor en Filologia Catalana– estan desmitificant el segle XVIII maonès perquè consideren que s'ha mitificat massa. Jo no hi estic d'acord, perquè considero que si en cinquanta anys s'aconsegueix duplicar la població de Maó, i s'hi construeixen un port i unes drassanes modèliques, alguna cosa de bo devia tenir la política econòmica establerta pels anglesos."

I alguna cosa de dolent devia tenir l'administració espanyola quan, en fer fora per primer cop els anglesos de l'illa, escriu el novel·lista, apliquen una política intervencionista i plena d'entrebancs que provoca un estancament econòmic. Per sort, aquells dies d'estancament es tornen sorollosos i agitats gràcies a l'activitat frenètica de les obres de reconstrucció ordenades pels anglesos, quan tornen a conquerir l'illa, "per recuperar la vella seguretat perduda a causa dels enderrocats fets pels espanyols".

No va ser només un progrés econòmic. "Hi ha també –ens recorda– un floriment de la literatura catalana a Menorca, i això també ho reflecteix la novel·la. Quan Antoni de Capmany diu que el català està perdut per a la república de les lletres, a Menorca s'escriu en català no només la literatura popular sinó també la literatura culta, com el teatre neoclàssic de Joan Ramis, un estil desconegut fins aleshores en català, de manera que Jordi Carbonell ha pogut parlar de període menorquí de la literatura catalana.

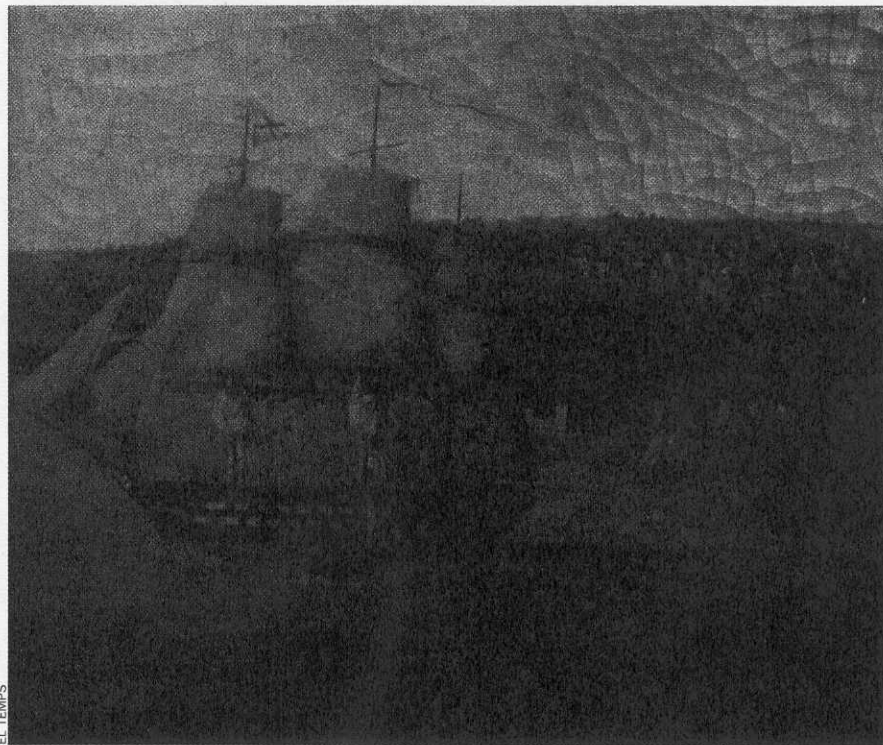
Menorca salva la literatura catalana del set-cents. Una època en què floreix la literatura i l'economia, prefereixo continuar mitificant-la. Per això he escrit aquesta novel·la, que és un homenatge a la Menorca del segle XVIII i a aquesta raça de comerciants que van saber sobreviure a les vicissituds polítiques i econòmiques de l'època."

És un homenatge a aquella Menorca i un acte d'amor a aquell Maó. "És una ciutat que estimo profundament. No hi vaig néixer, però li he dedicat alguns llibres i a la novel·la el que es traspua és la història de la ciutat en una etapa clau de la seva història."

Maó 'versus' Ciutadella. Maó és obert i Ciutadella fa tuf de resclosit. Els anglesos estableixen la capital a Maó, per raons d'estratègia naval. A més, no hauran d'enfrontar-se amb l'immobilisme de Ciutadella. I amb l'ajut de gent activa i amb ganes de prosperar procedent de tot el Mediterrani, construiran una ciutat on conviuran diverses cultures, bo i començant per l'autòctona.

"A la Ciutadella dominada per l'aristocràcia i l'Església —ens diu Quintana—, no haurien acceptat gent de diferents religions i maneres de pensar."

Ho diu un personatge de la novel·la: "Ciutadella és el passat. Maó, en canvi, és el futur." Fins a l'arribada dels britànics, Maó era una població petita i tancada, sotmesa als entrebancs imposats per la corona de Castella, que no havia descobert el seu port, diu el novel·lista a través d'un altre personatge. I un tercer personatge recomana als nostàlgics que no busquin Espanya a Maó, sinó a Ciutadella, "entre la vella noblesa que

Fragment de la *Vista del port de Maó*, obra de Joan Font i Vidal, pintada al voltant del 1850, conservada al Museu de Menorca. Il·lustra la coberta de la novel·la *Els Nikolaidis* (Proa).

enyora recobrar la capitalitat; entre la pagesia, que es mou nòmés pels dictats dels propietaris i confessors; dins l'Església, que té un desfici gens amagat de tornar a viure sota l'imperi dels principis de què sempre havia gaudit."

La intenció de Quintana ha estat "la d'explicar la història en minúscula dins de la Història en majúscula, de manera molt didàctica, bo i sent molt rigorós amb la segona, però sense que la Història en majúscula ofegui la trama".

L'estil que hi ha aplicat és deutor de la seva feina de registrador de la propietat. En concret, de la formació dels juristes

clàssics, "que, per cert, s'adiu molt poc amb la literatura jurídica actual, feta amb presses", ens diu.

Primer volia parlar dels Làdico amb rigor documental. Comptava amb un valuós arxiu. També va trobar un estudi sobre la colònia grega de Menorca. Però eren insuficients per refer la vida d'una família. I va veure que calia recórrer a la literatura si volia arribar a completar la història d'una família excepcional que va decidir viure en una ciutat excepcional, l'enyorat Maó anglocatalà.

Lluís Bonada

Cines Babel
Cines Albatros

CINES BABEL
Fra Lluís Colomer, 4 Acc. · València

MÓNICA BELLARCI
GERARD DEPARHIEU

BERNARD CAUPEP
JEAN-PIERRE BARRAUTON

Una comèdia sensual
sobre el preu del desig.

¿Cuánto me amas?

de Bertrand Blier

Si presentes aquesta butlleta tindràs el següent preu especial:

Si ets subscriptor d'EL TEMPS:
4,40 € De dilluns a dijous
i 6€ cap de setmana.
(Cal acompanyar el justificant de pagament)

Si ets lector d'EL TEMPS:
5,60€ de dilluns a dijous

¿Cuánto me amas?
BERTRAND BLIER